

Sjeldenkonsumenter av nyheter: Holdning til nyhetsmedier, medborgerskap og forklaringer på sjeldenkonsumenter blant unge voksne

Anders Helgerud

Vitenskapelig assistent, Institutt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen

anders.helgerud@uib.no

ABSTRACT

Those who rarely consume news are often described as a democratic problem. While later research has devoted more time to the group, we still lack an understanding of basic concepts regarding their thoughts on the role of news in democracy, as well as their own role as citizens, and, most importantly, explanations concerning their low consumption of news. The informants of this qualitative study speak negatively of the news media, criticizing both content and form in light of their social responsibility. Several of the informants are engaged and interested in the public, while others are to a large extent disconnected from the public sphere. The study finds three explanations related to the low degree of news consumption: (1) overwhelming feelings of compassion towards news of human suffering; (2) focus on close relations and a low interest for both the content and the form of news, and (3) the need to prioritize time, specifically with regards to career development. It is argued that these characteristics play an important role in understanding how the informants see their role as citizens.

Keywords:

Low news consumption, Non-news reading, Citizenship, Media resistance, News resistance, News avoidance

SAMMENDRAG

Sjeldenkonsumenter av nyheter anses ofte i forskningsdiskursen som et demokratisk problem. Imidlertid har forskningen liten innsikt i deres livsverden. Gjennom kvalitative intervjuer fyller denne artikkelen hull i forståelsen av hvordan disse tenker om nyheter og

sin egen rolle i det demokratiske samfunnet, og samtidig hvilke forklaringer som kan ligge bak sjeldenkonsum. Flere av informantene forteller om et konkret, eksisterende samfunnsengasjement, mens andre sier de i liten grad føler tilknytning til storsamfunnets debatter. Informantene mangler interesse for både form og innhold i redaksjonelle nyhetsmedier, og samtidig kritiserer de nyhetsmediers oppfyllelse av samfunnsansvaret. Studien finner tre selvforklaringer knyttet til fenomenet: (1) overveldende følelser av medlidenhet overfor nyheter om menneskelig lidelse, (2) fokus på nære relasjoner og lav interesse i nyhetsmediers form og innhold og (3) behovet for prioritering av tid særlig relatert til karriereutvikling. Det argumenteres for at disse karakteristika spiller en viktig rolle i forståelsen av hvordan informantene ser på sin rolle som medborgere.

INNLEDNING

Demokratisk teori har lenge vektlagt idealet om den informerte borgeren og ser samtidig høyt nyhetskonsument som essensielt for å oppnå dette idealet. Nyhetslesing tilbyr borgerne informasjon som gir dem muligheten til å ta veloverveide og selvstendige avgjørelser, både privat og politisk; nyheter muliggjør deres medborgerskap. I et slikt perspektiv blir nyheters rolle i demokratiet tilsvarende det den britiske journalistikkforskeren Natalie Fenton kaller «the life-blood of a democracy» (2010, s. 3). Medieutviklingen siden begynnelsen av 2000-tallet har vært preget av en økning av innhold og tilgangen på den, særlig i kraft av smarttelefoner. Dette har bydd på utfordringer for nyheters plass i folks mediekonsum, også i Norge, som går for å være «verdens mest avislesende land». Forskning omtaler ofte de med lavt nyhetskonsument som et demokratisk problem, primært på bakgrunn av en rekke kvantitative studier som har vist korrelasjoner mellom lavt nyhetskonsument, lav interesse i politikk og lavt samfunnsengasjement (Blekesaune, Elvestad, & Aalberg, 2010; Moe & Kleiven, 2016; Prior, 2005). Gruppen blir som følge av dette oftest omtalt som nyhetsunnvikere, et ord som vektlegger mangelen på nyheter, og som dermed viderefører det normative synet man finner igjen i idealet om den informerte borgeren.

Den svenske medieforskeren Ingela Wadbring (2016, s. 465) mener at slike begreper hindrer debatten og utviklingen av forståelsen av denne gruppen, og foreslår den nøytrale definisjonen *sjeldenkonsumenter* – et begrep denne studien benytter seg av. Studiens problemformulering ønsker på samme måte å utfordre den normative teorien. Den lyder: Er sjeldenkonsumenter av nyheter demokratisk unyttige, og representerer de slik et demokratisk problem? Gjennom kvalitative intervjuer med ti sjeldenkonsumenter undersøker studien ulike holdninger og tanker blant denne gruppen omkring nyhetsmedienes rolle og deres egen rolle som medborgere i et demokrati. Artikkelenes viktigste bidrag kommer imidlertid gjennom informantenes svar på et spørsmål som for sjelden stilles dem: Hvorfor følger du så lite med på nyhetsmedier?

Samtlige informanter vurderer idealforestillingen om nyheter som et gode i samfunnet, men de mener eksisterende nyhetsmedier undergraver og misligholder sitt samfunnsansvar. Dette inntrykket kan bidra til at informantene fjerner seg fra tradisjonelle medier. Informantene trekker sjelden frem nyhetslesing som en borgerplikt, men ser muligheter til å bidra gjennom arbeid og engasjement i områder eller temaer som står dem nært. Enkelte forteller om direkte involvering i demokratiske prosesser gjennom ulike kanaler, mens

andre forteller om lavt engasjement for saker utenfor den private sfæren. Informantene gir hovedsakelig tre ulike forklaringer på deres lave nyhetskonsum: (1) sterke følelser av medlidenhet overfor nyheter om menneskelig lidelse, (2) fokus på nære relasjoner og lav interesse i nyhetsmediers form og innhold og (3) behovet for prioritering av tid særlig relatert til karriereutvikling. Denne artikkelen argumenterer for at disse forklaringene er sentrale i å forstå hvordan sjeldenkonsumenter utøver sitt medborgerskap. Slik ønsker den å nyansere synet på sjeldenkonsumenter av nyheter som demokratisk ufullstendige eller unyttige medborgere.

Det finnes mye relevant forskning relatert til nyhetslesing. Sjeldenkonsum er imidlertid et underutviklet fokusområde. De neste tre delene av artikkelen går gjennom relevante studier og teori. Aller først redegjøres det for situasjonen for nyhetskonsum, hva dette vil si for definisjonen av begrepene sjeldenkonsum og nyheter, og hvordan denne studien forholder seg til disse.

NYHETER OG SJELDENKONSUMENTER – BEGREPSAVKLARING

Nyhetslesing gjennom tradisjonelle medier er i nedgang. Sammenlignet med andre land har Norge fortsatt svært høyt konsum av nyhetsstoff, men også her opplever vi en nedgang (Blekesaune et al., 2010). Tall fra medienorge viser at den totale andelen som leser aviser på papir og nett, har sunket fra 79 prosent i 2001 til 72 prosent i 2015 (medienorge, 2016a) og lignende for nyhetsprogram med en nedgang fra 69 prosent til 46 prosent for samme periode (medienorge, 2016b). Det er ikke lett å si hvor mange nordmenn som kan regnes som sjeldenkonsumenter, fordi det er uenighet om akkurat hvor lite man må konsumere for å passe inn i gruppen. For eksempel karakteriserer en rapport fra 2016 at om lag 10 prosent av den norske befolkningen er nyhetsunnvikere (Moe & Kleiven, 2016), men viser samtidig til at 31 prosent av nyhetsunnvikerne betaler for nyheter, hovedsakelig lokalaviser, versus 57 prosent blant nyhetssøkere. For å bevare homogeniteten i informantutvalget ble det i rekrutteringen til denne studien vektlagt at man ikke leser nyheter, og ikke oppsøker rene nyhetskanaler. Dette betyr ikke at nyheter mangler fullstendig fra hverdagen deres – særlig ikke om de bruker sosiale medier ettersom det er en populær arena for å dele nyhetssaker med andre (Elvestad, 2015, s. 50) – men det gjør utvalget skarpere og tydeligere definert. Sosiale medier «fanger» dermed brukere til å få med seg nyheter på samme måte som TV gjorde tidligere (Schröder & Blach-Ørsten, 2016) – en effekt først beskrevet av Robinson (1976), men effekten er ikke lenger like sterk (Aalberg, Blekesaune, & Elvestad, 2013, s. 297).

Mens selve definisjonen av en sjeldenkonsument kan være omstridt, er det imidlertid trygt å si at sjeldenkonsumenter oftere finnes blant yngre mellom 18 og 29 år (e.g. Shehata & Wadbring, 2012). Dette alderssegmentet trekkes ofte frem til tross for at gruppen ikke er homogen. Jo nærmere man kommer 30 år, jo mer øker nyhetskonsumet for de fleste. Økningen forklares ofte med en mer stabil livssituasjon og økt interesse for politikk som følge av familiestiftelse og integrering i et lokalsamfunn (Bergh, 2013; Slette-meås & Kjørstad, 2016, s. 91). Når man vet at sjeldenkonsum kan endre seg til høyere grad av konsum over tid, bør det nødvendigvis skilles ut hva sjeldenkonsum betyr for ulike alderssegmenter, særlig før man definerer sjeldenkonsum som et demokratisk problem.

I tillegg til at det er problematisk å definere en sjeldenkonsument, både med tanke på innhold og alderssegment, behøver også selve nyhetsbegrepet en modernisering, slik Slet-

temeås og Kjørstad (2016) påpeker. De viser blant annet til at nye medieprodusenter produserer nyheter med teknikker lik dem som brukes i underholdning (Slettemeås & Kjørstad, 2016, s. 91). Dette er noe som kan bidra til å treffe særlig yngre mennesker uten at dette plukkes opp i målinger av nyhetsbruk. Denne studien tar likevel utgangspunkt i det klassiske skillet mellom harde og myke nyheter (Reinemann, Stanyer, Scherr, & Legnante, 2012). I tillegg til å presisere at det gjelder nyheter og nyhetskanaler, vektlegger den også fravær av informasjon om politikk og samfunn – heller enn sportsnyheter, kjendisnytt og det meste av kulturstoff – i definisjonen av hva sjeldenkonsum er.

Jeg har nå redegjort for hvilke definisjoner som ligger til grunn for studien. I det følgende skal jeg presentere et foreslått alternativ til idealet om den informerte borgeren og vise hvordan den for tiden rådende forståelsen av politisk aktivitet, på lik linje med definisjonen av sjeldenkonsum og nyheter, er problematisk.

MEDBORGERIDEAL OG SJELDENKONSUMENTER

Til tross for at nyhetsmediers rolle har endret seg i takt med medielandskapet, har idealet om den informerte borger vært stabilt. Den amerikanske sosiologen Michael Schudson (1998) peker på at dette idealet vokste frem under den progressive perioden rundt det forrige århundreskiftet i USA – en periode hvor kildene til informasjon og områdene man var forventet å være kompetent på, var langt færre. Allerede på slutten av 1990-tallet mente Schudson at idealet var utdatert, og siden den gang har informasjonsmengden økt kraftig. I stedet mener han det er tilstrekkelig med en «monitorial citizen» (Schudson, 1998, s. 310), som heller enn å ha inngående kunnskap om nyhetsbildet til enhver tid skal holde et våkent overblikk over hendelser, slik at de kan involvere seg dersom det er behov for det. Selv om flere har advart mot en normalisering av uoppmerksomhet til det generelle politiske nyhetsbildet (e.g. Couldry, Livingstone, & Markham, 2007, s. 10), er ikke Schudsons borger fri for politisk interesse; de skal se det som mulig å ha politisk innflytelse og være aktive medborgere. En studie av innbyggere i de nordiske landene finner blant annet frem til at en slik borgertype eksisterer (Hooghe & Dejaeghere, 2007).

Schudson trekker også frem innflytelsen man i mange land finner hos fagforeninger og interesseorganisasjoner, som kjemper for spesifikke gruppers rettigheter. En slik fordeling av ekspertise mener han har vært en drivende kraft i politisk sammenheng over flere tiår, men at forståelsen for dette mangler i demokratisk teori, som stadig fokuserer på den informerte borgeren (Schudson, 1998, s. 308–312). Slik minner Schudsons borger om Anthony Downs' (1957) modell for den rasjonelle borger, en borger som benytter seg av et kildenettverk til å få allerede analysert nyhetsinformasjon – et kildenettverk bestående blant annet av familie og venner, organisasjoner og nyhetsmedier – heller enn å oppsøke og analysere informasjonen selv. Et slikt mønster kjenner vi også fra tostegshypotesens beskrivelse av opinionsledere som viktige i meningsdanning (Katz & Lazarsfeld, 1955).

Mye har endret seg siden Schudson først utviklet sitt alternative ideal, men kritikken til borgermodeller som ikke tar inn over seg forandringene i utøvelsen av politisk engasjement, vedholdes fremdeles av andre. Joakim Ekman og Erik Amnå (2012) mener politisk teori for ofte utelukkende legger vekt på manifeste politiske handlinger, som stemmegivning, partiaktivitet og deltakelse i demonstrasjoner. De foreslår en typologi der også det de

kaller latente former for politisk oppførsel inkluderes, for eksempel nyhetslesing, private politiske diskusjoner og resirkulering av avfall. Nick Couldry og kolleger (2007, s. 14) argumenterer på lignende vis for at borgere behøver erfaring med utøvende medborgerskap gjennom praksisfellesskap, som organisasjonsarbeid og politisk deltakelse, men også gjennom medierte nettverk. Tradisjonelt ser man på de manifeste handlingene som måter å påvirke makthavere på, men Ekman og Amnå fremhever at også de latente handlingene, også kalt «civic engagement», potensielt kan være motivert av politiske holdninger (Ekman & Amnå, 2012, s. 289–292).

Når nye muligheter for medborgerskap oppstår og tilfanget av mulige nyhetskilder vokser utover de tradisjonelle nyhetsmediene, er det behov for en tilpasning av idealene. Vi har sett noen eksempler på konseptuelle tilpasninger som inkorporer de formene for engasjement som skjer *utenfor* nyhetsfæren, og som således åpner for at sjeldenkonsumenter også kan ansees som politisk aktive. Neste del av artikkelen trekker frem forskning som viser hvorfor nyhetsbruk verdsettes i en demokratikontekst. Deretter ser jeg på mulige forklaringer på hvorfor sjeldenkonsumenter ikke vurderer nyhetskonsum som relevante for sin egen utøvelse av medborgerskap.

NYHETER ER NYTTIGE, MEN NÅR IKKE ALLE

Flere studier viser at nyhetskonsum har positiv effekt på både politisk kunnskap og politisk engasjement (De Vreese & Boomgaarden, 2006; Ksiazek, Malthouse, & Webster, 2010; Prior, 2005), også i Norge (Wollebæk & Selle, 2003). Borgere har et større ønske om å ta vare på og delta i samfunnet sitt dersom de føler seg som en del av det (Parekh, 1993, s. 243), og nyhetsmedier har blitt karakterisert som viktige i nettopp denne relasjonen (Anderson, 1983). Fra Lippmann (1922) til Prior (2005) har borgere imidlertid blitt kritisert for å mangle vilje og motivasjon til å forstå og mestre demokratiske emner, og ifølge sistnevnte medvirker dette til sjeldenkonsum. I det nye medielandskapet, preget av både mer innhold og økt tilgang til innholdet, har man sett at politisk interesse har blitt viktigere for at ikke nyheter nedprioriteres (Prior, 2005; Strömbäck, Djerf-Pierre, & Shehata, 2012).

Antakelsen om at en kritisk masse av velinformerte borgere har positive ringvirkninger i samfunnet, er grundig dokumentert. Woodstock mener imidlertid at fortellingen om dette idealet, som hun kaller «the news-democracy narrative», overskygger forskning som viser til at også «news resisters» er politisk aktive (Woodstock, 2014, s. 839). Målinger gjort i Sverige viser at også sjeldenkonsumenter beskriver seg selv som politisk interesserte (Shehata, Wadbring, & Hopmann, 2015), og nyere forskning har sett økende tendenser til at samfunnstilknytning og demokratisk deltakelse hos unge også forekommer uten at nyheter oppleves som relevante (Costera Meijer, 2007; Schröder & Blach-Ørsten, 2016). Opplevelsen av nyheters manglende relevans gjelder også for sosiale forhold, altså hva man snakker med andre om (Rouw & Hermans, 2015).

Tatt i betraktning denne utviklingen understreker denne studien behovet for en økt forståelse av sjeldenkonsumenter, med særlig vekt på hvordan de vurderer nyheters rolle i et demokrati, og hvilke tanker de gjør seg om hva det innebærer å være medborger i et demokrati. Synes de nyheter er viktig, og gjør nyhetsmediene en god jobb? Er de enige i idealet om den informerte borgeren? Og er de interessert i å engasjere seg i samfunnet? Også blant

informantene i denne studien råder det en opplevelse av manglende relevans for nyhetsstoffet, ofte knyttet til manglende tillit til nyhetsmedier. Lavere tillit til journalistikk ses ofte i sammenheng med fallende lesertall (e.g. Mindich, 2005, s. 7), og i en årrekke har journalistisk kvalitet vært diskutert som et moment i denne korrelasjonen, både i forskning og blant redaksjonelt ansatte selv. I nyere tid har grunnlaget for journalistikken, og utformingen av den, særlig vært preget av økonomiske utfordringer. Kocks (2009) analyse av politiske nyheter i Danmark fremhever at utviklingen har dreiet mot en mer kynisk form i journalistikken, blant annet preget av at politiske personligheter settes opp mot hverandre, heller enn argumentene de fører. Dette er gjenkjennbart også i Norge, og Kock mener det er jakten på lesere som ligger bak denne utviklingen.

Sjeldenkonsumenter er, som denne studien viser, en heterogen gruppe. En nyttig måte å skille mellom ulike former for sjeldenkonsum er ved å se hvorvidt de aktivt unngår nyheter, for eksempel som følge av manglende tillit til nyhetsmedier, eller passivt unngår nyheter, for eksempel på grunn av manglende interesse for politikk (Van den Bulck, 2006). Woodstocks (2014) «news resisters» er et eksempel på en aktiv sjeldenkonsument, og hos disse møter antakelsen om sjeldenkonsumenter som demokratisk unyttige motstand. Hennes informanter hadde bevisst begrenset sitt nyhetskonsum til et minimumsnivå – men likevel et nivå der de følte seg oppdatert. Woodstock argumenterer for at denne gruppen ikke nødvendigvis er uengasjert i samfunnet rundt seg. De snakket lidenskapelig om temaer de brydde seg om, og deltok i medborgerlige aktiviteter ved å stemme, donere penger og delta i demonstrasjoner. Informantene hadde lav tillit til nyhetsmedier og mente at nyheter virket negativt på deres vilje til å engasjere seg, heller enn motsatt (Woodstock, 2014, s. 835). En studie av belgiske og nederlandske studenter finner lignende tendenser innenfor engasjement hos de med lavest nyhetskonsum. For disse kunne samfunnsengasjement særlig dreie seg om pengedonasjoner, frivillig arbeid i sports- og fritidsaktiviteter og såkalt buycotting, eller boycotting, av varer på bakgrunn av etiske, miljørelaterte eller andre politiske årsaker (Hustinx et al., 2012, s. 105–106).

I Woodstocks studie blir nyheter også forbundet med følelser av sinne, sorg og manglende kontroll på verden, mens eksponeringsbegrensningen bidro til at de følte seg rolligere og fikk et mer positivt menneskesyn (Woodstock, 2014, s. 841). Studier har vist at lidelse i nyhetsbildet kan ha negativ effekt på mennesker som lider av depresjoner (Potts & Sanchez, 1994, s. 87). Slike resultater beskrives også av Kyriakidou (2015) i hennes undersøkelse av ulike reaksjonsmønstre knyttet til mediert lidelse. I et av reaksjonsmønstrene, «affective witnessing», gjenga informantene lidelsen de hadde fått formidlet gjennom intense, følelsesmessige uttalelser. I et annet, «detached witnessing», var det heller fraværet av følelser og rene hendelsesbeskrivelser som stod sentralt. Kyriakidou låner Boltanskis (1999) begreper «internal report» og «external report» for å beskrive skillet i taleform. De affektives reaksjoner var også sterkt relatert til et ønske om å hjelpe; å hjelpe ble imidlertid ansett som håpløst på bakgrunn av avstanden mellom dem og lidelsen. De frakoblede følte også på en avstand, men den var verken geografisk nær nok eller familiær nok til at de følte behov for å hjelpe (Kyriakidou, 2015, s. 220–228).

Nyheter er i det hele tatt viktige for et demokrati, men som vi har sett, klarer de ikke nødvendigvis å engasjere alle til å utøve sitt medborgerskap. Før jeg analyserer informantenes svar, vil jeg kort redegjøre for metoden som ligger til grunn for studien.

METODE OG INFORMANTUTVALG

For å belyse tematikken har jeg gjort en kvalitativ studie med semistrukturerte dybdeintervjuer av totalt ti informanter, fem kvinner og fem menn. Intervjuene ble gjort i sammenheng med min masteroppgave (Helgerud, 2015), og denne artikkelen er slik sett en videreutvikling av denne. Intervjuene ble gjort enkeltvis og varte mellom 75 og 135 minutter foruten et pilotintervju på 30 minutter. Informantene ble rekruttert via en utlysning på Facebook som ble delt av 35 personer i min vennekrets, en slags digital snøballmetode.

Jeg valgte å fokusere på personer mellom 25 og 30 år ettersom det er i aldersgruppen 18–30 år man finner flest sjeldenkonsumenter. Sammenlignet med alderssegmentet i de tidlige 20-årene ser man normalt en økning både i nyhetslesing (medienorge, 2016a) og valgdeltakelse (Bergh, 2013) – som nevnt som følge av endring i livssituasjon. Dette betyr at informantene enten har videreført sitt lave nyhetsbruk eller redusert konsumet i en periode av livet der normen ellers indikerer det motsatte. Aldersgruppen kan slik tenkes å ha en sterkere refleksivitet til det å være en sjeldenkonsument.

Informantene er alle norske statsborgere mellom 25 og 30 år, og alle er gitt fiktive navn. Bosted varierer mellom mindre og større byer. Syv av de intervjuede var studenter innenfor blant annet administrasjon, helse, IT og kreative fag, mens de tre andre var i arbeid. Nesten alle informantene hadde fullført eller var i ferd med å fullføre et løp innen høyere utdanning. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at omtrent en tredjedel av nordmenn mellom 25 og 29 år har fullført høyere utdanning til og med fire år (SSB, 2014). Forskning ser ofte høy utdanning som korrelert med høyere samfunnsengasjement (e.g. Selle & Wollebæk, 2012), et forhold som også gjør seg gjeldende i denne studien.

Intervjuene ble transkribert og deretter analysert tematisk. Uttalelser ble merket med en tallkode tilhørende et hovedtema og et eller flere undertemaer. For eksempel var hovedkategori 3 «nyheter», der kode 3.1 var «nyhetsbruk før» og 3.2 «nyhetsbruk nå». Utsagnene ble deretter sammenlignet, først i undertemaene og så innenfor hovedtemaet. Dette åpnet opp for et detaljert syn på likheter og ulikheter i informantenes måte å uttale seg på, som var særlig viktig for å utvikle tredelingen av informantenes egne forklaringer til sitt sjeldenkonsum. Metoden var særlig nyttig når det gjaldt å finne uttalelser der informantene motsa seg selv. På grunn av studiens normativt negative karakter kan informantene ha hatt behov for å stille seg selv i et godt lys. Det kan dermed hende at de her fremstilles som mer aktive og bevisste enn de kanskje er i virkeligheten, noe som gjelder alle informantene i studien.

UTFORSKING AV SJELDENKONSUM

I denne delen belyses tematikken ved å trekke frem det informantene fortalte. Først undersøker jeg hvordan informantene ser på både nyheters rolle og sin egen rolle som medborgere i et demokrati. Deretter presenteres informantenes egne forklaringer på sitt lave nyhetsbruk.

Er nyhetsmedier viktige?

Informantene omtaler det de anser som konseptet nyheter som verdifullt på flere måter, blant annet som folkeopplysning, agendasettende samfunnsinstitusjon, arena for debatt og

vaktbikkje overfor myndighetsaktører – roller journalistikken selv gjerne tilskriver nyhetskonseptet. Informantene er imidlertid kritiske til selve utførelsen av disse funksjonene i praksis. Det er bred enighet blant informantene om at det har foregått en kommersialisering av nyhetene, og særlig nettaviser som VG og Dagbladet får kritikk. Nesten samtlige opplever at saker om kjendiser, sex, helse og kosthold, morsomme videoer og «agurknytt» fremheves for mye. Flere mener også at vinklingen av de politiske nyhetene er feilslått. For eksempel mener Lise at debatten i for stor grad domineres av personangrep og folk som «anklager hverandre for å ikke gjøre jobben sin». Hun sier: «Jeg er ikke så veldig opptatt av hva Jens og Erna synes om hverandre. Jeg er mer opptatt av hva skal de gjøre for mitt land, min sønn, min familie.»

Informantenes opplevelse av nyhetsmedier ligner Kocks (2009) analyse, der mediene beskrives som kyniske i håp om å øke lesertall. Flere av informantene mener også, i likhet med Kock, at dette har sammenheng med et fokus på å tjene penger heller enn å tjene samfunnet. Geir forteller om en interesse for «dyptgående reportasjer», men mener nyheter er «sensasjoniserende» heller enn å utforske ulike problemstillinger på grundig måte. Han sier: «Det bidrar til å fjerne alvoret i ting (...) Det skal ikke nødvendigvis være gøy med nyheter, det skal være opplysende og alvorlig.» Altså kan nyhetsredaksjoners valg av form og innhold i seg selv sees på som skaperne av Geirs manglende interesse for nyheter.

I dette tradisjonelle synet på forholdet mellom idealer og økonomiske realiteter forteller flere av informantene om et direkte tillitstap som følge av et misligholdt samfunnsansvar. I stedet trekker enkelte frem venner og bekjente som informasjonskilder, for eksempel ved valgtider, fordi de anser dem som mer pålitelige. Ole forteller at han bruker folk rundt seg som et filter:

Jeg oppsøker de som sin mening og intellektuelle (humrer) kapasiteter jeg respekterer på forhånd, ehm,(...) i stedet for å gå til en kilde som (...) eksisterer et stykke mellom ... personlige meninger til de som utformer beskjedne, til kommersielle interesser (...) Jeg har lyst til å få den informasjonen fra noen jeg stoler på.

(Ole, student)

Et slikt effektivt nyhetskonsument er i tråd med Downs (1957) rasjonelle borger ved at Ole benytter seg av andres ekspertise. Han får tilgang til denne ekspertisen blant annet gjennom daglige diskusjoner rundt lunsjbordet på studiestedet, og deltakelse i slike diskusjoner er i følge Ekman og Amnå (2012) et tegn på politisk aktivitet. Også andre informanter beskriver en lignende praksis som Ole, men det er stor ulikhet i tilgang på både opinionsledere (Katz & Lazarsfeld, 1955) og praksisfellesskap (Couldry et al., 2007, s. 14) blant informantene, og særlig lavt blant de med lav interesse for nyhetsstoff. De som har tilgang, virker også å bruke dem mindre aktivt enn Ole. Fraværet av behov for nyhetsinformasjon i sosiale forhold kan være motiverende for lav nyhetslesing (Rouw & Hermans, 2015).

Kritikken og mistilliten som informantene fremmer mot nyhetsmedier, er ikke ukjent, hverken innen akademiske eller journalistiske miljøer. Samtidig kan oppfattelsen av at nyhetsmedier har for dårlig kvalitet, indirekte bidra til å legge mindre press på informantene på å lese nyheter. Det negative synet informantene har overfor nyhetsmedienes mislighold av samfunnsansvaret er sannsynligvis medvirkende til å motivere deres fortsatte

sjeldenkonsum, men betyr dette at de er generelt uinteresserte i politiske temaer? I det følgende skal jeg vise hvordan informantene opplever og utfører medborgerskap i demokratiet.

Hvilken rolle har borgeren i et demokrati?

Man kan på en måte ha forskjellige roller i samfunnet, føler jeg. At det, alle må ikke være helt oppslukt i det (nyheter).

(Maren, butikkansatt)

Det er få av informantene som ser kontinuerlig nyhetslesing som en borgerplikt, og de vurderer det som unødvendig at alle følger med på nyheter, slik som Maren, sitert over. I dette kan man gjenkjenne Schudsons argumenter for fordeling av ekspertise (1998, s. 310–311), som overlater deler av samfunnsansvaret til eksperter eller ekspertgrupper som fagforeninger og interesseorganisasjoner. Samtidig forteller flere av informantene at det ville være problematisk dersom flere gjorde som de selv. Ole er den eneste som eksplisitt nevner nyhetslesing i sammenheng med borgerplikter. Han mener man har et «moralsk ansvar» for å følge med når det pågår en krig eller katastrofe av et visst omfang. En slik pliktfølelse mener Ole er noe «mentalt sunne folk kjenner på i ny og ne, og noe av det som driver oss». Lise forteller om en situasjon der hun følte på en slik plikt relatert til demokratisk deltakelse:

Plutselig var det valgdag, og jeg tenkte 'shit, hva skal jeg stemme på?'. Jeg har ikke fulgt med på valget, det er helt krise. Jeg har aldri, liksom, sett på meg selv som en person som ikke har fulgt med på valget. Jeg skammet meg veldig mye.

(Lise, servicemedarbeider)

Det er nettopp i forbindelse med politiske valg at nyheter trekkes frem som viktig, og noen tar også grep for å opplyse seg i forkant. Den generelle politiske situasjonen utover større hendelser engasjerer imidlertid få av informantene. Geir mener mange later som om de er interessert i politikk, og stemmer «fordi det er tradisjon for å stemme i Norge», mens andre, han selv inkludert, «lar det skure og gå» ettersom de tenker at det går bra med landet. Den første kategorien Geir beskriver, gjenspeiles i Maren og Johanne, som forteller at de har stemt ved valg med bakgrunn i en tradisjon eller et opplevd «press» for å stemme. Den andre kategorien eksemplifiseres ved Petter, som opplever en «trygghet i å være norsk», som gir ham liten motivasjon til å engasjere seg.

Heller enn nyhetslesing koblet informantene borgerrollen sammen med både manifeste politiske handlinger, som å stemme, og latente politiske handlinger, som å betale skatt, være lovlydig, reise kollektivt og å være en bevisst forbruker (Ekman & Amnå, 2012). Engasjement for miljø- og forbrukeretikk blir også fremhevet av Hustinx et al. (2012). En mulig forklaring til dette kan være at sakene, som er en sterk del av tidsånden, er lettere å gjøre noe med, mer konkrete og enklere å forholde seg til enn for eksempel mennesker rammet av krig i andre land. Miljøsakene nevnes av flere som en sak de engasjerer seg i, enten ved kildesortering, eller mer direkte. Nora har engasjert seg i miljøvern og blant

annet deltatt i debatten gjennom et innlegg i lokalavisen og deltakelse i demonstrasjoner. Woodstock (2014) fremhevet at hennes informanter også var politisk aktive, og man ser i Nora en evne til å engasjere seg mot et interessefelt, slik Schudson poengterte viktigheten av (1998, s. 308–312). Medborgerskap kan altså utøves gjennom deltakelse i spesifikke saker, heller enn et generelt rettet engasjement.

Noras engasjement i miljøsakene er manifeste politiske handlinger – slik som Ekman og Amnå (2012) beskriver – men det finnes også eksempler på latent politisk oppførsel. I svært ung alder fikk Lise et barn med en diagnose som krever mye omsorg og tålmodighet. Hun har engasjert seg i bevisstgjøring av denne sykdommen, blant annet ved å legge ut bilder av barnet sitt på Facebook. Hun sier: «Jeg vil legge ut bilder av han fordi jeg vil ikke at alle bildene av barna som blir lagt ut, skal bare være av de ‘perfekte’ barna.» Både Nora og Lise er engasjert i disse sakene fordi de på et vis angår dem selv, og det er i slike tilfeller at informantene opptrer som aktive informasjonskonsumenter. Heller enn nyhetsmedier er de relevante kildene spissede kilder som interesseorganisasjoner og internettforumer. I tillegg til interesseområder forteller noen av informantene også om arbeidsplassen som utgangspunkt eller som mulig plattform for engasjement. Det er imidlertid ikke alle som ser muligheter til å bidra utover det å være det de kaller en «vanlig borger» – et begrep de gjerne knytter sammen med lovlidighet og miljø- og forbrukerbevissthet.

Informantene har altså ulike utgangspunkt for og ulik grad av medborgerlig deltakelse, men de enes for det meste om at nyheter ikke er nødvendig for dem. De mener dessuten at de kan få med seg de største nyhetene uten at de følger nyheter, og de fleste er tilstrekkelig tilkoblet resten av samfunnet via for eksempel sosiale medier til at de fanger opp de største begivenhetene. Holdningene deres er imidlertid langt unna Schudsons (1998) «monitorial citizen» når det gjelder nyhetslesing. I stedet for å være generelt opptatt av nyhetsbildet velger noen å engasjere seg i en spesifikk sak og henter inn informasjon om dette, mens andre ikke har noe spesielt interesseområde.

Informantene ligner hverandre på vesentlige punkter, men det er i deres forklaringer av eget sjeldenkonsum at de viktigste nyansene kommer frem. De neste tre delene fokuserer på dette og går mer i detalj på hvordan det kan knyttes til ulike syn på nyheter og medborgerskap. Studien observerer hovedsakelig tre forklaringer knyttet til sjeldenkonsum av nyheter: (1) sterke følelser av medlidenhet overfor nyheter om menneskelig lidelse, (2) fokus på nære relasjoner og lav interesse i nyhetsmediers form og innhold og (3) et behov for prioritering av tid til karriereutvikling. Det dreier seg altså om medlidende, frakoblede og karriereprioriterende faktorer. Disse kategoriene er ikke gjensidig utelukkende; informantene gir som regel flere forklaringer til sitt sjeldenkonsum, men ofte med vektfordeling der en forklaring fremstår som viktigere enn andre.

Medlidende

Det generelle temaet er på en måte hvor grusom mennesket kan være.

(Nora, student)

Det er et moralsk prinsipp for journalistikken å følge opp saker der menneskelig lidelse er et sentralt aspekt (Höijer, 2004, s. 513). Imidlertid forteller flere av informantene at medi-

erte møter med andres lidelse gjør at de føler seg motløse, og det oppleves så sterkt at det går ut over deres egen psyke; de blir altså medlidende. De sterke følelsene ses enten i sammenheng med ekstrem empati eller hudløshet som et generelt karaktertrekk, eller hos andre i perioder med depresjoner og manglende stabilitet i livet deres. De tar aktive valg om å fjerne nyheter fra hverdagen for å unngå de vonde følelsene, et strategisk valg de kommer frem til over tid eller i forbindelse med et spesielt vondt øyeblikk. Felles for de medlidende er at de opplever en personlighetskonflikt mellom deres vanskeligheter til å ta inn over seg nyheter og et uttalt ønske om å engasjere seg i sakene de ser på nyhetene.

Flere av informantene forteller om motløshet i møtet med bilder av menneskelig lidelse. Nora, som også er sitert over, beskriver dette slik:

Mamma har alltid sagt at jeg har en tendens til å ta på meg litt for mye ansvar. Jeg vet ikke om det er fordi jeg er eldst av tre søsken eller hva det er, jeg vet ikke om det stemmer heller, men hun sier i hvert fall det. Så jeg tror jeg har veldig lett for å ta sånne ting inn over meg, og jeg føler liksom ansvar for å ordne ting, hvis jeg ser noe som er galt så vil jeg fikse det. Og når en ser på nyheter, så er det jo ikke mulig å løse alle verdensproblemer alene, så da ender det bare opp med at jeg blir gående og tenke på det (...) håpløsheten av at det ikke er noe du kan gjøre er mye av grunnen til at jeg prøver å skjerme meg selv fra masse nyheter.

(Nora, student)

Nora beskriver valget om å fjerne seg fra nyheter som «bevisst egoistisk», og som en del av å bruke mer tid på egne ønsker heller enn det hun opplever som «samfunnets krav». Som helsefagstudent beskriver hun en fremtid der yrket vil gi en meningsfull mulighet til å bidra. Valg av arbeidsplass og engasjement for den kan slik beskrives som latent politisk oppførsel (Ekman & Amnå, 2012, s. 289–292). En slik tankegang gjenspeiles hos Hilde, som også er helsefagstudent. Hun sier: «På verdensbasis så blir man så liten, man blir så ubetydelig og, jeg vet ikke jeg, som en dråpe i havet (...) jeg vil være en god ting da, der jeg kan, men jeg føler ikke at det er på verdensbasis.» Hilde opplever også motløshet i møtet med de «store tingene» og forteller videre: «Det er så mange ganger jeg har tenkt nå skal jeg se på nyheter fordi det er lenge siden jeg har oppdatert meg, og så begynner jeg å grine.» Hun tenker at hun «rett og slett ikke har blitt herdet enda» og derfor «gråter ganske lett». Tematikken og reaksjonsmønsteret de medlidende utviser, ligner beskrivelsen av Kyriakidou's (2015) «affective witnessing», og uttrykksmåten er i samme grad dominert av den interne, følelsesmessige rapporten (Boltanski, 1999).

Både Nora og Hilde kan beskrives som svært empatiske. Motløsheten de føler på beskrives også av andre, men relatert til depresjon, en sykdom som kan forverres av å se nyheter (Potts & Sanchez, 1994). Økonomistudenten Thomas forteller om hvordan nyheter påvirket ham i en periode med depresjon:

Det jeg merket var at det å lese nyheter, det gjorde meg veldig sint og bare frustrert og litt sånn. Alttså, fordi, jeg er en problemløser sånn opp av dage, eh, alt jeg gjør er å se problemer og fikse de. Og nyhetene var bare sånn uendelig strøm av ting jeg aldri kunne fikse med mindre jeg dedikerte livet mitt til å løse en eneste en av de.

(Thomas, student)

Thomas forteller videre om en oppvekst der nyheter og politikk var svært tilstedeværende i livet hans. Både hjemme og på jobben hadde han tilgang til «alle aviser». Han sier: «Hver eneste morgen så hadde jeg virkelig hver eneste avis trykket inn i trynet.» Tilgangen skapte en overflod Thomas ikke likte, og han merket en klar forbedring da han kuttet ut aviser og nyheter – en form for selvbeskyttelse han har fortsatt med. Mens preferanse nå spiller en større rolle for valget mediediett (Prior, 2005; Strömbäck et al., 2012), tydeliggjør disse informantene at slike valg også kan være styrt av hva man ikke liker, heller enn hva man liker, som følge av ens psykologiske helsetilstand.

En informant forteller også om depresjon i sammenheng med en stor endring i livssituasjonen. Lises fremtid endret seg da hun fikk et barn med en spesiell sykdom, og førte til en hverdag hun opplever som svært krevende og følelsesladet. Hun forteller at dette over tid kan ha påvirket hennes toleranse for historier om lidelse, og at det ikke har vært rom for å utsette seg selv for «vanskelige følelser». Hun sier: «Når man ikke har det bra, så kanskje man ... det skal mindre til før at det ting blir vanskelig, eller man ikke tåler.»

Som den eneste av informantene i denne studien forteller Lise at det var et spesifikt øyeblikk som gjorde at hun sluttet å se på nyheter – nyhetsdekningen av jordskjelvet på Haiti i 2010. Hun skildrer øyeblikket slik:

Jeg bare gråt og gråt fordi jeg så en liten gutt som sto der, og han hadde mistet foreldrene sine, og han lignet på sønnen min, og det var så vondt å se på, og jeg orket ikke, og jeg sa til meg selv jeg orker ikke å se på mer nyheter (...) det ble for vanskelig for meg, for trist.

(Lise, servicemedarbeider)

Den sterke reaksjonen kommer av en følelsesmessig nærhet til de lidende på skjermen. Kyriakidou finner også dette knyttet til hennes informanter tilhørende «affective witnessing» (2015, s. 221). Hun beskriver dette delvis som en narsissistisk reaksjon ettersom følelsene ofte kom da informantene kunne gjenkjenne seg selv i de lidende, slik Lise også gjør her.

Lippmann (1922) og Priors (2005) beskrivelse av sjeldenkonsumenter som umotiverte passer ikke overens med de medlidende. Samtlige av informantene i denne gruppen forteller om et ønske om å gjøre en forskjell, men lik Woodstocks (2014) informanter oppleves nyhetene til hindring for de medlidendes samfunnsengasjement. Foruten at mediebruk styres av preferanser (Prior, 2005; Strömbäck et al., 2012), kan det også styres av psykologiske trekk, slik denne gruppen viser.

Neste del fokuserer på en gruppe som i mindre grad er opptatt av storsamfunnet, og heller vektlegger behovet for nærhet i sine tilknytninger.

Frakobling

Jeg har aldri vært interessert i det (...) jeg kan ikke huske liksom at det er en sak som har virkelig interessert meg, eller som jeg har blitt, eh, veldig sånn opptatt av.

(Maren, butikkansatt)

Flere av informantene i denne studien forteller om en lav interesse for politikk, og de har vanskeligheter med å forstå og engasjere seg i politiske debatter. Disse, som kan beskrives som frakoblede, opplever en manglende relevans for politiske nyheter i hverdagen – enten det er innholdet generelt eller nyhetsmediers presentasjonsmåte. De er slik passive i sitt sjeldnenkonsum, til forskjell fra de medlidende, ettersom de i liten grad har behov for nyheter i sosiale situasjoner eller på arbeidsplassen. Det er ikke et valg de behøver å ta, og de opplever få ulemper ved at det er slik.

Maren, som er sitert over, beskriver seg selv som en «TV3-type» med favorittprogrammer som «*The Kardashians*» og «*Paradise Hotel*». Blant venninnegjengen er det for det meste «sladder», «jobbrelaterte ting» og ting de har sett på TV som er samtaleemnene. Hun forteller: «Når jeg er med venner og sånn, så er det, nyheter er aldri noe som blir diskutert. Det er ikke noe vi snakker om i det hele tatt, så jeg føler heller ikke at jeg har noe behov for å måtte vite noe som helst, egentlig.» Maren ser dette som uproblematisk, men hevder at det ikke er slik at hun ikke bryr seg om «hva som skjer i verden». I motsetning til de medlidende opplever ikke Maren problemer med å se bilder av lidelse. I likhet med Kyriakidou beskrivelse av «detached witnessing» (Kyriakidou, 2015, s. 226) forklarer Maren dette slik: «Jeg tror det ligger så langt fra meg at jeg på en måte ikke klarer å relatere til det helt.»

Sosionomen Petter forteller også at manglende interesse for nyheter gjør at han ikke har behov for å følge med. Også han har klare preferanser for mediebruk, for det meste TV-serier og spill, som det «alltid» er tilgjengelig på. Han sier: «Du føler jo kanskje at livet er nesten for fylt med ting. Du har ikke tid til å plassere inn nyheter der.» For Petter er det også en kunnskapsbarriere han ikke klarer å bryte gjennom når han tenker på å skulle følge nyheter. Han forteller:

Det er bare at det er så sykt mye å sette seg inn i hvis du først skal gjøre det, liksom. Å klare å velge et parti du skal stemme på så skal du lese jævlige mye for å få med deg, få med deg hva som er positivt, og hva som er negativt, og hva som veier opp (...) det er som å se på en bok som er 1000 sider, liksom. Så bare, eh, det tar jævlige lang tid før du i det hele tatt klarer å møte deg opp til å starte på første side.

(Petter, sosionom)

Forskning har vist at lavere grad av politisk kunnskap er tilknyttet lavere grad av politisk deltakelse (De Vreese & Boomgaarden, 2006; Ksiazek et al., 2010; Prior, 2005; Wollebæk & Selle, 2003), blant annet som følge av manglende motivasjon til å involvere seg (Prior, 2005), begge deler eksemplifisert av Petter. Han har aldri stemt ved politisk valg, som kan ses i sammenheng med dette. Petter ser imidlertid uproblematisk på dette relatert til hverdagslivet sitt. Han sier: «Hadde jeg merket at jeg slet skikkelig med å gjøre jobben min på jobb fordi jeg ikke fulgte med på nyheter, så selvfølgelig.»

I stedet for å delta gjennom manifeste politiske handlinger som å stemme ved valg, ser Petter en mulighet til å bidra som medborger gjennom arbeidet. Han jobber på et kommunalt tiltak for unge innvandrere, der han kommer i kontakt med mennesker fra krigsherjede land. Han fremhever sosiale ferdigheter som det viktigste for å gjøre en god jobb for disse – det er viktigere enn å ha detaljkunnskap om situasjonen de kommer fra gjennom nyhetslesing.

Som Maren er Petter mer opptatt av nære relasjoner. Han sier: «Jeg velger å fokusere på de tingene som er i nærheten av meg i stedet for det andre. Eh, det er mye lettere å være blid og positiv da (...) på nyheter så er det alltid bare negativ dritt». De medlidende uttrykte en interesse for nyhetsstoff, men Petters mangel på interesse eksemplifiseres også gjennom hans analyse av nyhetsbildet. Han forteller videre:

Om det er IS eller Al Qaida eller hva det er for noe, det er samme mølja, liksom. Det har jo, hvor lenge har det vart, liksom? 11. september, (humrer). Det er noen år siden. Samme dritten hver gang i 10 år. Det er ikke så interessant lenger. Ikke at det var det da heller.

(Petter, sosionom)

Oppfattelsen av sjeldenkonsumenter innebærer ofte at man ser på dem som ufullstendige demokratiske borgere. Dette ble også gjengitt blant Elvestads (2015) informanter, som uttrykte irritasjon og skepsis overfor sjeldenkonsumenter¹. Flere tenkte at de ikke bryr seg om samfunnet, men kun overfladiske ting (Elvestad, 2015, s. 58–59). I denne studien er det de frakoblede som er nærmest en slik beskrivelse, selv om enkelte mener det ikke er slik selv. De er hverken en informert eller en «monitorial citizen», og de opplever liten grad av tilknytning til politikken, som motiverer deres sjeldenkonsument. De forteller også at underholdningsmediene er mer interessante for dem enn nyheter, slik Van den Bulck (2006) også finner. I stedet for å vende seg utover mot Andersons (1983) «forestilte fellesskap», vender de sin interesse mot det fellesskapet de fysisk opplever rundt seg, altså venner, familie, jobb og studier.

De to typene fremsatt til nå, har begge ulik grad av samfunnsengasjement. Siste del fokuserer på en gruppe som er særlig opptatt av mulighet til å bidra gjennom arbeidsplassen.

Karriereprioriterende

Jeg har ikke ubegrensa med tid, så jeg er nødt til å prioritere hva jeg bruker tiden min på. Og hvis jeg kan bruke den på noe som er med på å bygge meg opp, og hjelpe meg videre mot den retningen som jeg ønsker å gå, så gjør jeg heller det.

(David, student)

Informantene i denne gruppen forteller om en lav interesse for nyheter og et lavt behov for nyhetskonsum i hverdagen, lik de frakoblede. Imidlertid knytter de dette til et målbevisst behov for nyttig informasjon i forbindelse med karrierefremtid. Nyhetsmedier preges i det hele av uinteressant stoff og er irrelevante også i sosiale situasjoner. Enkelte forteller at dersom nyheter ville vært nyttige i en arbeidssituasjon, ville de begynt å følge med. For å nå spesifikke mål forteller de om en bevisst og aktiv prioritering av tid relatert til mediekonsum og andre aktiviteter. Imidlertid innebærer ikke dette at de er aktive sjeldenkonsumenter på samme måte som de medlidende fordi de ikke går på akkord med sine preferanser. Det koster dem mindre å være sjeldenkonsumenter.

1. Masteroppgaven tok også for seg informantenes opplevelse av stigmatisering. Av plasshensyn er ikke dette inkludert her. Se Helgerud, 2015, del 5.6.3 Hvordan reagerer andre?

David studerer økonomi, og i sitatet over forteller han om en travel hverdag med klare prioriteringer knyttet til studiene og ulike verv. Han forteller videre om sitt mediebruk:

Det går jo mer i å lese bøker i alt fra personlig utvikling med oppbygging, karakter, personlighet, til lederskap og mer den slags (...) hvordan fungerer godt som et team (...) hvordan ha god innflytelse, hvordan påvirke folk (...) hvordan jeg må opptre selv, hva jeg kan gjøre for å få mer innflytelse.

(David, student)

Målt opp mot dette mener han nyheter ikke er fornuftig tidsbruk. Thomas, som også studerer økonomi, deler denne oppfatningen. Han beskriver at i hverdagen hans er alt «time-boxet». Tidspress knyttet til studiene samt en egenoppstartet bedrift har gjort det nødvendig for ham å kutte ned på mediebruk og sosial aktivitet, deriblant tid brukt på frivillige verv. Om mediebruk forteller han: «Jeg har kuttet ut alt det generelle og leser kun den lille delen som er kjemperelevant for meg.» Han beskriver en mediehverdag som lider av «informasjonsoverflyt» og sier: «Du kan bruke hele livet ditt på å se på kattevideoer på YouTube, ikke sant. Og da er det tilbake til fokus. Det er det som er nøkkelordet for å klare og få noe som helst gjort.» I den sammenhengen tenker han det er nødvendig å være bevisst informasjonen han kutter ut fra hverdagen sin. Woodstock (2014, s. 837) påpeker at medieunnvikere forhandler og begrenser eksponeringen etter eget valg, slik også Thomas gjør her, og slik også de medlidende gjør. Begge beskriver valget om å være en sjeldenkonsument med hensyn til eget beste, men det er en tydelig forskjell mellom å gjøre dette på bakgrunn av fraværet av nytte og tilstedeværelsen av negative følelser.

Thomas planlegger å starte et IT-selskap fordi han både ønsker å «skape arbeidsplasser» og «legge til rette for nye bedrifter» med tekniske løsninger. Han sier:

Jeg har laget et program (...) det brukes av ca. tusen personer. Og mitt neste mål er å lage noe som brukes av en million. (...) Jeg har bare lyst til å endre folks hverdag, jeg har lyst til å bidra til at hverdagen i bedrifter blir bedre.

Med andre ord har Thomas et tydelig latent politisk engasjement (Ekman & Amnå, 2012) og ønsker å bedre deler av samfunnet. Thomas har også en fortid med manifest engasjement gjennom flere verv ved studiestedet sitt. I den sammenhengen brukte han tid på å oppdatere seg på lokale nyheter og debatter som gjaldt utdanningsinstitusjonen og utdanningssystemet som helhet. Han forteller:

Jeg lærte meg det jeg trengte å kunne om type Kunnskapsdepartementet, om hvordan alt, hele utdannings-Norge fungerte (...) det appellerte mer til problemløseren i meg, for da kunne jeg sette meg dypt inn i et felt og gjøre en forskjell.

De karriereprioriterende er personer som uttrykker en bevissthet rundt konkrete valg av blant annet medieinnhold for å nå sine mål, og slik ligner de Woodstocks beskrivelse av «media resisters» (2014, s. 837), som tar bevisste valg om hvilke medier de ikke konsumerer. Målene er sterkt personlig motivert, men kan også innebære et ønske om å gjøre en forskjell, slik de medlidende også forteller om.

KONKLUSJON

Sjeldenkonsumenter er til dels en utskjelt gruppe. Samtidig er det en gruppe som bare i liten grad er viet isolert oppmerksomhet i forskning så langt. Bakgrunnen for denne studien har vært et ønske om bedre å forstå hvem som er sjeldenkonsumenter av nyheter, og hvorfor de har lavt nyhetsbruk. Er det virkelig slik at de er demokratisk unyttige og representerer et demokratisk problem? Ved å gjennomføre dybdeintervjuer med ti personer i aldersgruppen 25–30 år har jeg forsøkt å nansere den eksisterende oppfatningen av dette spørsmålet.

Funnene i denne studien tyder på at det er behov for å tenke nytt når det gjelder hvorvidt nyhetskonsumenter nødvendigvis er en obligatorisk del av politisk engasjement. Nyheter oppleves som irrelevante av informantene i denne studien fordi de ikke retter seg inn mot deres interessefelt. Nyheter oppleves i tillegg som for preget av feil vinklinger, kommersialisme og overdekning av menneskelig lidelse. Mens nyheter utvilsomt er viktig for samfunnet, er det slik at dagens politiske og mediale situasjon gjør mulighetene til å skaffe informasjon og til å påvirke langt mer komplekse enn tidligere.

Jeg er enig i Schudsons beskrivelse av behovet for en ekspertisefordeling i vår forståelse av demokratiet (1998, s. 308–312). Det er rett og slett usannsynlig å tenke seg at alle skal kunne følge med på alt som rører seg i nyhetsbildet til enhver tid. Vi må godta at en liten del av oss ikke kobler seg på nyheter, særlig når man ser at forklaringene bak er mer komplekse enn antakelsen om at sjeldenkonsumenter ikke bryr seg om samfunnet. Mens sjeldenkonsum beskrives i forbindelse med manglende samfunnsengasjement, trekkes til sammenligning avholdenhet fra å stemme ved politiske valg, eller å stemme blankt, frem som et mulig tegn på et dypt samfunnsengasjement (Wollebæk & Selle, 2003, s. 89; Ekman & Amnå, 2012, s. 289). En lignende tolkning kan også benyttes på aktivt sjeldenkonsum av nyheter. En slik type sjeldenkonsumenter kan med rette kalles nyhetsunntakere – med et positivt fortegn. Det finnes klare eksempler på at informantene i denne studien er samfunnsengasjerte, slik også Woodstock (2014) fant med de hun intervjuet. Flere av informantene har et ønske om å forbedre samfunnet og engasjerer seg i spesifikke saker, ofte i tilknytning til fremtidig arbeid eller organisasjonsliv – imidlertid uten at dette fordrer et aktivt nyhetskonsument gjennom nyhetsmedier.

Mens Woodstock (2014, s. 837) mener medieunntakelse kan skje ved bevisste valg om å fjerne noe fra mediedietten, mener Prior (2005) at det skjer som følge av lav preferanse for stoffet. Informantene i denne studien kan deles mellom disse påstandene, der de bevisste er tydeligere opptatt av samfunnet rundt seg og tilknyttet det enn de som primært har lav preferanse for nyhetsstoff. Slik var det en større kostnad for de med en samfunnstilknytning å kutte ut nyheter. Derfor foreslår denne artikkelen en akse med de to ytterpunktene aktive og passive sjeldenkonsumenter, slik også (Van den Bulck, 2006) gjør. Skillet vil ikke forklare alle forskjeller mellom sjeldenkonsumenter, men vil kunne være nyttig i forståelsen av hvilke motivasjoner som ligger til grunn for sjeldenkonsum. Det er imidlertid behov for videre undersøkelser for å se om det er slik at dess mer aktiv sjeldenkonsument man er, dess mer samfunnsengasjert er man.

Også i en kvantitativ studie av sjeldenkonsum (Schröder & Blach-Ørsten, 2016) – med respondenter fra USA, Storbritannia, Spania og Danmark – fremstår disse tre forklaringene markant. Imidlertid er hverken Schröder og Blach-Ørstens studie eller denne artikke-

len representativ for sjeldenkonsumenter i noen av landene de er gjennomført. Bidraget til denne artikkelen er resultatene fra et lite utvalg, innenfor et spesifikt alderssegment, der de aller fleste også har tatt eller tar høyere utdanning. Det er særlig behov for forskning på andre alderssegmenter og på sjeldenkonsumenter med videregående skole som høyest gjennomførte utdanning. I tillegg er det nødvendig å forstå bedre i hvilken grad – og på hvilke måter – sjeldenkonsumenter deltar som medborgere, for eksempel ved å se på hvorvidt de passive sjeldenkonsumentene involverer seg i latente former for politisk oppførsel (Ekman & Amnå, 2012).

LITTERATURLISTE

- Aalberg, T., Blekesaune, A., & Elvestad, E. (2013). Media Choice and Informed Democracy: Toward Increasing News Consumption Gaps in Europe? *The International Journal of Press/Politics*, 18(3), 281–303. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177%2F1940161213485990>.
- Anderson, B. (1983). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism* (Rev. ed.). London: Verso.
- Bergh, J. (2013). *Valgdeltakelse i ulike aldersgrupper: Historisk utvikling og oppdaterte tall fra stortingsvalget 2013*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Blekesaune, A., Elvestad, E., & Aalberg, T. (2010). Tuning out the World of News and Current Affairs – An Empirical Study of Europe's Disconnected Citizens. *European Sociological Review*, 28(1), 110–126. DOI: <https://doi.org/10.1093/esr/jcq051>.
- Boltanski, L. (1999). *Distant Suffering: Morality, Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Costera Meijer, I. (2007). The paradox of popularity: How young people experience the news. *Journalism studies*, 8(1), 96–116. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/14616700601056874>.
- Couldry, N., Livingstone, S. M., & Markham, T. (2007). *Media Consumption and Public Engagement: Beyond the Presumption of Attention*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- De Vreese, C. H., & Boomgaarden, H. (2006). News, political knowledge and participation: The differential effects of news media exposure on political knowledge and participation. *Acta Politica*, 41(4), 317–341. DOI: <http://dx.doi.org/10.1057/palgrave.ap.5500164>.
- Downs, A. (1957). *An economic theory of democracy*. New York: Harper & Row.
- Ekman, J., & Amnå, E. (2012). Political Participation and Civic Engagement: Towards a New Typology. *Human affairs*, 22(3), 283–300. DOI: <https://doi.org/10.2478/s13374-012-0024-1>.
- Elvestad, E. (2015). *Barn av informasjonsrike medieomgivelser: En studie av norske elever og studenter sitt forhold til nyheter i tradisjonelle og sosiale medier*. Skriftserien fra Høgskolen i Buskerud og Vestfold nr. 23.
- Fenton, N. (2010). *New media, old news: Journalism and democracy in the digital age*: Sage Publications.
- Helgerud, A. (2015). *Lidelse, frakobling, og strategisk unngåelse-Om ikke-nyhetslesere mellom 25–30 år i et nyhetssamfunn*. (Master), Universitetet i Bergen. Hentet fra <https://bora.uib.no/handle/1956/10893>.
- Hooghe, M., & Dejaeghere, Y. (2007). Does the 'Monitorial Citizen' Exist? An Empirical Investigation into the Occurrence of Postmodern Forms of Citizenship in the Nordic Countries. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 249–271. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2007.00180.x>
- Hustinx, L., Meijs, L. C., Handy, F., & Cnaan, R. A. (2012). Monitorial Citizens or Civic Omnivores? Repertoires of Civic Participation Among University Students. *Youth & Society*, 44(1), 95–117. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177%2F0044118X10396639>.
- Höijer, B. (2004). The discourse of global compassion: the audience and media reporting of human suffering. *Media, Culture & Society*, 26(4), 513–531. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177%2F0163443704044215>.

- Katz, E., & Lazarsfeld, P. F. (1955). *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communication*. Glencoe: The Free Press.
- Kock, C. E. J. (2009). Kynismesyndromet. *Rhetorica Scandinavica*, (49/50), 51–71.
- Ksiazek, T. B., Malthouse, E. C., & Webster, J. G. (2010). News-seekers and Avoiders: Exploring Patterns of Total News Consumption Across Media and the Relationship to Civic Participation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 54(4), 551–568.
DOI: <https://doi.org/10.1080/08838151.2010.519808>.
- Kyriakidou, M. (2015). Media witnessing: exploring the audience of distant suffering. *Media, Culture & Society*, 37(2), 215–231. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177%2F0163443714557981>.
- Lippmann, W. (1922). *Public Opinion*. New York: Harcourt, Brace & Company.
- medienorge. (2016a). Lesing av papiravis og nettavis en gjennomsnittsdag. Hentet fra <http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/360>.
- medienorge. (2016b). Fjernsynsseing fordelt på programkategorier. Hentet fra <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/tv/242>.
- Mindich, D. T. (2005). *Tuned Out: Why Americans Under 40 Don't Follow the News*. New York: Oxford University Press.
- Moe, A., & Kleiven, H. H. (2016). *Bruksmangfold. En analyse av nordmenns nyhetskonsum*. TFoU-rapport 2016:7. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling.
- Parekh, B. (1993). A misconceived discourse on political obligation. *Political Studies*, 41(2), 236–251.
DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2006.tb00926.x>.
- Potts, R., & Sanchez, D. (1994). Television Viewing and Depression: No News Is Good News. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 38(1), 79–90. DOI: <https://doi.org/10.1080/08838159409364247>.
- Prior, M. (2005). News vs. Entertainment: How Increasing Media Choice Widens Gaps in Political Knowledge and Turnout. *American Journal of Political Science*, 49(3), 577–592.
DOI: <https://doi.org/10.2307/3647733>.
- Reinemann, C., Stanyer, J., Scherr, S., & Legnante, G. (2012). Hard and soft news: A review of concepts, operationalizations and key findings. *Journalism*, 13(2), 221–239.
DOI: <https://doi.org/10.1177/1464884911427803>.
- Robinson, M. J. (1976). Public Affairs Television and the Growth of Political Malaise: The Case of «The Selling of the Pentagon». *American Political Science Review*, 70(02), 409–432.
DOI: <https://doi.org/10.2307/1959647>.
- Rouw, C., & Hermans, L. (2015). *Beyond the news: how do young adults get informed and civically engaged?* Paper presented at the Future of Journalism Conference, Cardiff University, UK.
- Schröder, K. C., & Blach-Ørsten, M. (2016). *The Nature of News Avoidance in a Digital World*. Retrieved from University of Oxford: <http://www.digitalnewsreport.org/essays/2016/nature-news-avoidance-digital-world/>.
- Schudson, M. (1998). *The Good Citizen: A History of American Civic Life*. New York: The Free Press.
- Selle, P., & Wollebæk, D. (2012). Sivilsamfunn og tillit. I H. Skirbekk & H. Grimen (Red.), *Tillit i Norge* (s. 175–197). Oslo: Res Publica.
- Shehata, A., & Wadbring, I. (2012). Allt fler står utanför nyhetsvärlden. I L. Weibull, H. Oscarsson, & A. Bergström (Red.), *I framtidens skugga* (s. 373–385). Göteborg: Göteborg: SOM-institutet.
- Shehata, A., Wadbring, I., & Hopmann, D. N. (2015). *A Longitudinal Analysis of News-Avoidance Over Three Decades: From Public Service Monopoly to Smartphones*. Paper presented at the The 65th Annual Conference of the International Communication Association (ICA), San Juan, Puerto Rico.
- Slettebakk, D., & Kjørstad, I. (2016). Nyheter i en digitalisert hverdag. *En landsdekkende undersøkelse av ungdom og unge voksnes medierelaterte praksiser og nyhetskonsum via smarttelefon, sosiale medier og nyhetsaggregatorer*. SIFO oppdragsrapport. (10-2016).

- SSB. (2014). Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå, kjønn og alder. from Statistisk sentralbyrå <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/utniv/aar/2015-06-18?fane=tabell&sort=nummer&tabell=225162>.
- Strömbäck, J., Djerf-Pierre, M., & Shehata, A. (2012). The Dynamics of Political Interest and News Media Consumption: A Longitudinal Perspective. *International Journal of Public Opinion Research*, 25(4), 414–435. DOI: <https://doi.org/10.1093/ijpor/eds018>.
- Van den Bulck, J. (2006). Television News Avoidance: Exploratory Results From a One-Year Follow-Up Study. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 50(2), 231–252. DOI: https://doi.org/10.1207/s15506878jobem5002_4.
- Wadbring, I. (2016). *Om dem som tar del av nyheter i lägre utsträckning än andra*. (SOU 2016:30). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Wollebæk, D., & Selle, P. (2003). Participation and Social Capital Formation: Norway in a Comparative Perspective. *Scandinavian Political Studies*, 26(1), 67–91. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00080>.
- Woodstock, L. (2014). The news-democracy narrative and the unexpected benefits of limited news consumption: The case of news resisters. *Journalism*, 15(7), 834–849. DOI: <https://doi.org/10.1177/1464884913504260>.